

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 12.

У Новом Саду, 30. јуна 1909.

Год. II.

САДРЖАЈ: Учитељ у народу, од Ст. Личинића. — Научна и морална филозофија. Rene Worms. Превод Ж. Раковића, учитеља у Торњи. — Данашња јавна настава у Немачкој. — Учитељство: Реформа учитељског образовања. — Практичне обраде: Лекција из мађ. језика за I. р., од Д. Ружића. — Из праксе: Таблица множења. — На не-солидарске бесмислице. — Преглед књига: К. Eckhardt: Visuele Erinnerungsbilder beim Rechnen. Приказ др. П. Р. Радосављевића. — László Nagy: A gyermek érdeklődésének lélektana. Приказ др. П. Р. Радосављевића. — Белешке. — Нове књиге, —

Учитељ у народу.

Написао **Стева Личинић**, равн. учитељ у Белегишу.*)

(Свршетак.)

Кад смо по могућству овде изнели све оно, што је учитељ дужан чинити и како мора живити, па да буде његово деловање на корист и унапређење свога народа, сада ћемо прећи на нека пословања корисна по народ, која строго не спадају у дужност учитеља, али која учитељ треба да врши бар онолико, колико му његове прилике допуштају.

У окружности високе кр. земаљске владе у Загребу од 2. фебруара 1904. бр. 20259 речено је ово: „Буде ли учитељ у слободно време скупљао народ око себе, да га поучи zgodним начином и одвраћа од порока, онда ће он часно испунити задатак, и оправдати поверење које се у њ ставља.“ Ја сам ради тога прелистао више часописа ради освједочења, да ли се у нашој домовини на таквим корисним установама ван школе што ради па се уверио да мало. Него сам нашао, да се такво корисно деловање ван школе најправилније и најцелисходније почело развијати у Србији. Пре него што су почели то деловање одмах на велико, они су установили родитељске вечери, које су се показале као најбоља прилика за зближавање учитеља и родитеља, школе и дома. Али при уважању и оживотворењу ове корисне установе приступило је учитељство

са пуно опрезности ради тога, да им таква установа не пропадне на првом кораку, него да напредује и из ње можда још и друге корисне установе изникну. Доказало се искуством, да свака установа културна и пр. светна не ће имати дуга века, ако се почне са великом помпом и са великим бројем. Ево примера за то. Кад се намерава основати певачко друштво, онда ће се известан број способних са слухом и гласом позвати, а не ће се покушати то сбрда с дола па имао дотични слуха и гласа или не, јер би се много чланова морало кашње избацити и тиме останака те установе сигурно поткопати. Исто тако кад се оснивају земљорадничке задруге. Изаберу се неколико вредних и ваљаних људи, који ће сачињавати задругу, а после један по један ваљан и частан човек ступаће у задругу за члана, а не ће се целом селу објавити, да свако може ступити у њу, јер таква задруга или се неће ни основати или ће кроз кратко време пропасти. Такав пример опрезности мора се узимати при покушајима, родитељских вечери. На њих се позову испрва неколико угледних породица у школу, где се у првом реду иде за тим, да се дечији родитељи придобију за такве састанке са учитељима. Да ро-

*) Расправљано 27. маја о. г. у Бешки на учитељској скупштини котара старо-пазовачког.

дитељске вечери добију све више приста-лица мора се на њима не само поучавати него и забавити а то се постизава читањем или певањем какве народне песме или декламације, што све могу добри ученици чинити а учитељ ће отворити пријатељски и неусиљен разговор са родитељима. Много је лепих и важних тема о којима се може и треба да говори и расправља на тим родитељским састанцима, али свакако прво о важности и користи школе, јер нам је познато, да наши сељаци све и сва раде, да само по сваку цену ослободе дете од школе, дочим Немци и Мађари протестују, ако им дете није уписано. На тим родитељским вечерима би се најбоље приближила кућа школи те истој олакшала рад на корист деце. Како би на те састанке долазиле и материје детиње, које су и најпозваније и најважније за васпитање деце, то би и делокруг наших родољубивих учитељица био племенит и неисплатив, кад би на томе састанку и у таквом кругу разговарале и расправљале о чистоћи и реду у кући, о правилном васпитању деце, о неговању здравља, о паметном и уредном газдовању у кући и т. д. То би вољна и родољубива учитељица могла изводити успешно народу на корист а себи на част и понос. Не можемо овде сада набројити све важне теме о којима би се на тим састанцима разговарало и расправљало, јер би то ишло само по себи напред након стеченог искуства. С тога у Србији о сваком приређеном родитељском састанку изађе исцрпан извештај и постигнут резултат тога састанка, па на основу тих извештаја и искуства раде даље. Колико користи и школа и родитељи и учитељи од таквих састанака имају види се по томе, што и у самом њиховом новом школ. закону има чланак бр. 10. који је изражен овим речима:

„Месни учитељски збор, кад потреба захте, приређује родитељске састанке у школи, ради договора о васпитању деце“.

Како се пак код напреднијих народа пази на васпитање деце, показује нам један пример који сам пре неки дан дознао из новина.

У Берлину у једном одељењу увели су установу „школска сестра“. То је учите-

љица која има ту дужност. да заилази у куће школске деце и увери се како се негују, ране и опште васпитају и да се брине за њих.

Ми пак морамо испочетка а то најбоље покушајмо са родитељским састанцима. О сваком таквом одржаном састанку треба да се изнесу постигнуте резултати у коме школском листу, а на нашим скупштинама да се извештај поднесе. Добро би било да имамо наш учитељски лист, који би свака школа и свака учитељска особа држала, у коме би се то износило, а временом и нашла средства и начина за опстанак таковог листа. Такве родитељске вечери чини ми се, биле би новина у нашој домовини, па кад би баш у нашем котару почетак сретно испало за руком могли би се само поносити.

Кад би успели са овим родитељским састанцима, кад би кућу приближили школи и кад би родитељи били већ окупљени око нас, тада би могли прећи на народна предавања, на којима би се осим овде споменутих тема, које су приступачне народу, могло говорити и о таковима о којима они баш не воле за сада чути, а то је о моди, раскоши и непаметном газдовању. Ја сам јесенас у скупштини опширније о тим предавањима говорио, те нећу оно понављати, али пошто се и у томе мора са опрезношћу радити, да не пропадне брзо, и да би ова расправа потпунија била морам нагласити она правила којих би се морао предавач држати и то:

1.) Предавач мора бити добар познавалац народног живота и истински пријатељ да се одмах позна да реч пада од срца к срцу.

2.) Предавање не треба да једноставно износи народне мане и сувопарне савете, него да буде говорено у тону пријатељског разговора нити ласкајући, нити грдећи.

3.) Са поучним предавањима треба да је скопчана забава у виду песме и декламације.

За материјално и морално унапређење нашега народа могу веома добро послужити српске земљорадничке задруге. У њима се негује штедња, напредан земљоделски рад и паметан живот. И ако је то у главном привредна установа, не ради се у њој само

о новцу и привреди, него се читају разни корисни листови нарочито „Привредник“ и „Здравље“ и друге корисне књиге, води се разговор и претресају сва животна питања, па ако је задруга на солидном темељу основана, ако у њој учитељ не жали труда ни стрпљивости, показаће се успешан резултат и у материјалном и моралном погледу. На основу искуства могу тврдити да моји задругари не само да напредују имовно, него су постали озбиљнији, солиднији у понашању и разговору, те теже и раде на напретку у кући, у цркви, школи и општини више него пре.

Осим ових установа корисне би по напредак народни биле народне књижнице, где би народ добијао корисних а популарно написаних књижница. И ту би учитељ са вољом и трпљивости могао користити народу још и тако, што би се о садржају сваке књижнице морао повести разговор и тумачење, а то би се могло такође при родитељским састанцима чинити. Познато ми је, да је покрет са народним књижницама учињен и да таквих има, али о постигнутим резултатима нигде се не извештава, те с тога у томе немамо још искуства, па би и ради овога био потребан овакав школ. лист као што је мало час споменут, где би сва онајања и постигнути резултати учитељског рада ван школе били изнесени.

Још има лепих и корисних установа као што су певачка друштва, народне читаонице и т. д. које би корисно и благотворно деловале на народ али о њима нећу опширније говорити зато, што се не могу оснивати у сваком месту, као оне напред споменуте, јер њихово оснивање зависи колико од животних прилика, способности и старости учитељеве, толико и од месних околности, па ако који учитељ све услове за то има и све препоне месне свлада, па и овакове установе оснује и негује биће чувен и виђен далеко.

На завршетку ове расправе изјавити ми је да један учитељ као појединац нека ма и нешто изван своје дужности своме народу према наведеном учини па да му савест буде мирна и пред Богом и пред људима, али сви ми као заједница морамо

сложно, солидарно и одушевљено у свему да радимо на унапређењу своме, своје школе и свога народа, па ће ваљда и нас и наш народ огрејати сунце правде и осванути нам бољи и радоснији дани.

Научна и морална филозофија.

Rene Worms.

Превео с француског Живојин Раковић, учитељ — Торња.
(Наставак.)

ОДЕЉАК VIII.

Метод математских наука.

Математске науке, као и све друге, почеле су опсервацијом. Први, који посматрају облик оних предмета, увидеше да број тих предмета престављају међусобно сличне форме. Они су, дакле, уврстили све те предмете у одређен број група према томе, да ли беху ограничени са две, три итд. страна или две, три итд. површине. Они именоваше и дефинисаше сваку тако посталу групу; они одредише трокут, четворокут, круг, пирамиду, ваљак, куглу итд. Испоставивши затим, да сваки од ових облика преставља гомилу особина везаних међу собом сталним односима, утврдише законе о њима. Напослетку, из ових, индукцијом изнађених закона извађаше они друге секундарне простим закључивањем — без употребе каквог експеримента — ради њихова оверовљења. Скуп ових утврђених закона одређују данас математске науке. У теорији коју ћемо скицирати о постанку и развоју математских наука, напомињемо нешто важно. Математске науке, велимо, нису могле имати свој први почетак у посматрању, јер предмети њихових испитивања сасма се разликују од оних које нам посматрање пружа. Математичари умују о савршеним круговима и трокутима, док у природи нема *савршено* округлог или трокутног облика они, дакле, нису могли присти свој предмет из посматрања у природи, па и идеје којима оперишу јесу чисто духовне природе.

То је одговор на поменути напомену. Без сумње је, да нема предмета ограничених посве правим цртама, саема равним површинама, већ сваки одудар од правих

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

црта, равних површина, у разном правцу; и ако се тада када оснивамо на једину идеју више идеја о овим разноврсним предметима, ова одударача у противном правцу уништавају. Човек је, дакле, знао — групишући сличне облике а избацивши узгредне знаке, само да би се главни знак могао уочити — да одлучи споредне идеје, да би могао себи створити идеју о савршено-правим цртама и о савршено-равним површинама, или идеју о геометриски-правилним фигурама.

Укратко речено, матем. науке имајући релативно прост предмет (самобројне особине ствари), могле су много брже напредовати у проматрању конкретних предмета него науке што се односе на исте предмете. Оне су рапидно напредовале посматрајући, групишући и дефинишући облике реалних предмета, да би индукцијом откриле опште законе и дедукцијом извеле партикуларне. У садањем свом стању оне се понајвише дедукцијом служе. Али у том стању перфекције (савршености) не треба да заборавимо она првашња стања, кроз која су матем. науке прво прећи морале, па и искључна њихова примена сведочи нам, да су и оне као све друге науке морале почети опсервацијом.

Пошто смо изложили начин конституисања матем. наука, ваља да загледамо у садање њихово стање.

У састав целокупних матем. наука улазе:

1. дефиниције и аксиоме, основица наука;

2. докази, темељ који на тој основи почива. Математских дефиниција дадосмо експериментисањем о разним фигурама (трокут, круг, ваљак, кугла итд.) узев при томе у обзир идеју савршене правилности. На пример: „Круг је таква црта, чије су све тачке у равној удаљености од њене унутарње тачке назване центра“.

Аксиоме или матем. постулати су такве пропозиције, које нисмо у стању показати нити их морамо истраживати, јер су саме по себи евидентне.

Има две врсте аксиома:

1. аксиома, заједничких свима матем. наукама; на пример: „Целина јесте већа него део“.

2. геометриских аксиома; на пример: „кроз дату тачку ван неке праве можемо само једну паралелну са истом правом повући“. (Еуклидов постулат).

На чему се темеље аксиоме? Одговарамо:

1. Аксиоме, заједничке свима наукама ове врсте, непоередно почивају на самим дефиницијама, које су им, тако рећи, врата. Из дефиниције о „целини“ и „деловима“ непосредно се изводи аксиома: „Целина је већа него део“, јер је целина по дефиницији скуп делова — Ове дефиниције, као што видесмо, постају из самог покуса. Такођер постају и ове аксиоме.

2. Геометриске аксиоме се не могу доказати, пошто се не резултирају директно из дефиниција. Оне су „саме по себи очевидне“; таквих нам много пружа просто експериментисање. Да би се, на пример, уверили о истинитости Еуклидова постулата, треба само да узмемо кутотер, један правачник и оловку, те пробати цртати: опазимо, да је врло ласно повући кроз једну тачку, дату ван праве, једну паралелну са датом правом, а на против, немогуће ће нам бити две паралелне повући. Доказ ће то у пркос свију наших напрезања потврдити. —

Остају нам докази, који се оснивају на дефиницијама и аксиомама, образују саму суштину науке. Они су разноврсни:

1. У аритметици и алгебри почивају чисто на количинама; све што треба да докажемо јесте једнакост двеју величина. У геометрији, механици, астрономији темеље се на квалитетима: све што ту имамо доказати јесте: одношаји положаја међу тачкама, цртама, површинама и телима. Ну, споменути треба, да у одређењу одношаја (квалитативног) положаја трагамо за тим, да га сведемо на одношај (квантитативни) величина. Ево за то примера! Да би одредили положај тачке В у односу према тачци А, потребно је одредити математски одношај њихових координата; друкчије речено, одношај координата величина. Матем. докази раде: било непосредно (у алгебри и аритметици) са квалитетима било непосредно (у геометрији, механици и астрономији) са квалитетима, посредно са квантитетима.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

2. Докази су: или непосредни, ако се изводе из неког идентитета или какве еквације очевидне самом собом; или посредни, кад је потребно — да би могли поћи од познатог к пропозицији, доказу — употребити извештан ред мање или више посредних пропозиција, а то су у алгебри једначине, у геометрији одношаји величина и истодобно односи положаја.

То су — битни типови из којих се даду извести математски докази.

Данашња јавна настава у Немачкој.

(Од Др. Павла Штецнера.)

Превео Ahmed.

II. ОДЕЉАК.

(Наставак.)

2.) Гимназија у другим већим савезним државама.*)

а.) Баварска.

Хуманистичке школе у Баварској деле се у гимназије са 9 разреда, прогимназије са 6 и латинске школе са 5 и мање разреда, који се само овде обележавају са редом од 1—9, тако да је 1. разред секста а 9. разред виша прима. Садашњи је наставни план из године 1891., дакле после берлинске школске конференције:

ПРЕДМЕТИ	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Веронаука	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Немачки	5	4	3	2	2	2	2	3	4
Латински	8	8	8	8	8	7	7	6	6
Грчки	—	—	—	6	6	6	6	6	6
Француски	—	—	—	—	—	3	3	2	2
Матем. и физика	3	3	3	2	4	4	5	5	4
Историја	—	—	2	2	2	2	2	3	3
Географија	2	2	2	2	1	—	—	—	—
Природне науке	1	1	1	1	1	—	—	—	—
Писање	2	1	1	—	—	—	—	—	—
Цртање	—	2	2	—	—	—	—	—	—
Свега недељно:	23	23	24	25	26	26	27	27	27

Сем овога је вежбање по 2 часа у свима разредима а нарочито се негује певање и музичка настава. Необавезни су предмети: Јеврејски, енглески и италијански језик, стенографија и цртање за оне разреде, у којима није обавезно. Баварски наставни план има најмањи број обавезних

*) Због значаја ових школа, које су у већини у Немачкој и у нас, изнеће се уређење њихово и у већим савезним државама. — Превод.

часова, а то је постигнуто мањом наставом у француском језику и у математичко-природним предметима.

Услови за пријем у најнижи разред јесу као и у Пруској. Школска година почиње 18. септембра и завршује се 14. јула. Свака гимназија издаје годишњи извештај с научном расправом. Школарина је врло мала, јер износи само 45 марака годишње. Школске сведоџбе дају се трипут у години, о Божићу, Васкрсу и на крају године. На испиту зрелости, који се овде зове апсолуторијум, тражи се писмен рад и из веронауке, а задатке за испите одређује министарство.

Све средње школе имају највишу власт у министарству унутрашњих дела за црквене и школске послове. Стручно старање о средњим школама води највиши школски савет, коме је председник сâм министар а чланови су му професори Великих Школа, ректори и професори средњих школа и један стручњак медицине. За спољне и хигијенске односе школске брину се окружне власти као административни органи.

Баварска је имала 1899. године: 42 гимназије, 27 прогимназија и 15 латинских школа. Све ове школе имале су 10698 ученика и 1480 наставника. Управници средњих школа зову се ректори а у латинским школама субректори; наставници, пак, у гимназијама јесу професори и учитељи, у прогимназијама само учитељи а у латинским школама научни учитељи (Studienlehrer). Плата сталних учитеља расте према годинама службе од 2280 марака до 3360 марака до 20. година службовања, а професорска плата за исто време од 3720—4980 марака. Почевши од 21. године добива се сваких пет година додаток од 180 марака и сви наставници добивају још и додаток на стан. Не утврђени (не прагматични) учитељи зову се асистенти и примају 1620 до 1980 марака годишње. Пензија и породично осигурање уређено је као и за учитеље народних школа.

Испити за више школе полажу се у Минхену пред комисијом, у којој су професори великих и средњих школа. Испити се деле на два одељка између којих мора протећи најмање једна година. После тро-

годишњег учења на универзитету долази први испит; а после другог испита морају кандидати за философско-историске предмете да проведу једну годину у педагошко-дидактичном курсу, којих има у по једној гимназији у Минхену, Вирдбургу, Ерлангену, Регенсбургу и Најбургу. За остале кандидате још не постоје овакови семинари.

в.) *Виртембершка.*

Више школе у Виртембершкој имају свој нарочити, веома развијен облик. Овде постоје 13 десеторазредних гимназија, 2 хуманистичка лицеја, што одговарају пруским прогимназијама, и 65 латинских школа. Сем тога постоје још 4 евангелско-теолошка семинара (више гимназије). За све ове школе вреди наставни план из 1891. године:

ПРЕДМЕТИ	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Веронаука	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Немачки	8	3	3	2	2	2	2	2	2	3
Фил. пропед.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Латински	—	10	10	10	10	10	8	8	8	7
Грчки	—	—	—	—	7	7	7	7	6	6
Француски	—	—	—	4	2	3	3	3	2	2
Математика	6	4	4	3	3	3	4	4	4	4
Природне науке	2	2	2	2	—	—	2	2	2	2
Историја	—	—	2	1 1/2	1 1/2	2	2	2	2	2
Географија	—	1	1	1 1/2	1 1/2	1	2	—	—	—
Писање	3	2	1	1	—	—	—	—	—	—
Цртање	—	—	—	3	2	2	—	—	—	—
Свега недељно:	22	24	25	29	31	31	31	32	29	30

Необавезна настава у јеврејским (са 3 часа) и инглеском (са 2 часа) почиње већ у VII разреду а у VIII и IX разреду учи се и италијански. Још постоји необавезна настава у читању новог завета у разредима од VII—IX; а вежбање почиње тек у III разреду. Нигде у Немачкој нема латински језик толико часова као овде, па и грчком језику дато је доста часова.

Ученици се примају у први разред, који се у осталом и не сматра за гимназиски разред, већ у 8. години. Школска година почиње 15. септембра и траје до 1. августа. У јулу су писмени испити ради прелаза у старије разреде, на којима задатке дају наставници дотичних виших разреда. Школски одмор траје око 10 недеља. Школска година је мала, јер за ниже разреде је од

4—48 марака годишње а за више разреде је највише 62 марке.

Евангелско-теолошки и филолошки семинари у Блаубајру, Маулброну, Шенталу и Ураку постали су од манастирских школа. То су интернати с двогодишњим курсом, у којима је јеврејски језик облигатан. За пријем у ове школе тражи се, да се на једном испиту покаже знање доброга ћака из више терције. Као припрема за ове школе служе нарочито латинске школе, али се онда у овима грчки језик узима по избору, јер многи ученици обично из ових школа улазе у практичан живот и не иду у гимназије.

Више школе стоје под надзором министарства за црквене и школске послове, у коме је једно нарочито одељење за учењачке и за реалне школе. Директор је овога одељења понајвише филолог, а поред њега су још два виша саветника филолога и два реалисте, онда један економни референт, један правник и по један изасланик евангелиске и католичке црквене власти и најзад један ванредни члан референт за реалне гимназије и реалне лицеје. Сем овога одељења врше непосредан надзор над латинским и реалним школама и месне комисије.

Управник десеторазредне гимназије зове се ректор; учитељи у вишим одељењима зову се професори а у средњим и нижим разредима прецептори и, ако немају академског образовања, (образовања са универзитета) колаборатори. Прецептори могу добити још титулу и вишега прецептора а колаборатори титулу прецептора. У Виртембершкој нема приправничких година а кандидати се, после положеног испита, употребују као заступници, гимназијални викари или помоћни учитељи. Професори и прецептори имају најмању плату у 3600 марака односно у 2100 марака, а поред тога добивају сем додатка на стан још и повишице после сваких пет година.

с.) *Саксонска.*

Саксонски наставни план за гимназије у своме садашњем облику јесте из 1893. године и одликује се тиме, што и он има сразмерно велики број часова за класичне језике и ако је према захтеву новог доба

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дао доста часова и немачкоме језику, француском и реалним наукама.

ПРЕДМЕТИ:	VI	V	IV	III	IIA	II B	IA	IB	IA
Веронаука	3	3	2	2	2	2	2	2	2
Немачки	4	3	3	2	2	2	3	3	3
Латински	9	9	8	8	8	8	7	8	8
Грчки	—	—	—	7	7	7	7	7	7
Француски	—	—	5	3	2	2	2	2	2
Математика	3	4	3	3	4	4	4	4	4
Природне науке	2	2	2	1	1	2	2	2	2
Историја	2	2	2	2	2	2	3	3	3
Географија	1	2	2	1	1	—	—	—	—
Писање	2	1	—	—	—	—	—	—	—
Цртање	—	2	2	—	—	—	—	—	—
Свега недељно:	26	28	29	29	29	29	30	31	31

Ученици се примају у најнижи разред после навршене девете године. Школска година траје од Васкрса до Васкрса а школски одмор износи 10 недеља. Школарина је 120 марака а у градским заводима много је већа за странце. Завршни испит не постоји. Испиту зрелости председава комисар, за шта се одређује више лица из министарства, универзитетски професор или сâм ректор дотичнога завода а у комисију испитну улазе наставници предмета из обе приме. Испит се може само једаред поновити. Гимназије издају своје годишње извештаје у које улазе сваке три године и по једна научна расправа. Све саксонске више школе јесу евангелско-лутеранске те је и настава из веронауке само у овој вероисповести.

Више школе стоје под надзором министарства просвете а неке од 12 државних гимназија имају градски компатронат, који замењује школска комисија. Управници гимназија зову се ректори, стални учитељи имају титулу виших учитеља а једна трећина од ових наменује се за професоре. Плата сталних учитеља иде од 2800 - 6000 марака у трогодишњим повишицама а у 12 гимназија и 3 реалне гимназије, које стоје под државном управом, има још 60 места са платом од 6000—6600 марака. Помоћници учитељи имају 1500—2400 марака.

Испит за звање учитељско полаже се у Липисци а на пруским основима пред испитном комисијом, те су сведочење признате званично у Пруској. За практично спремање кандидата постоји у Липисци у вези са краљевском гимназијом педагошки семинар.

После државнога испита ваља провести на гимназији једну годину као приправник.

Саксонска има 17 гимназија а међу овима 2 кнежевске школе у Мајсену и Грими, које су интернати са разредима од више терције. Број ученика је до 5900 а наставника 413. Прогимназијални разреди налазе се данас у 16 реалних школа.

(Наставиће се).

Учитељство.

Образовање учитеља. Тежње за реформом школе опет су обрнуле пажњу јавности на образовање учитеља, а тај део школског уређења је основ школства, јер је учитељ душа школе. Нико неће оспорити, да ни најбоље школске уредбе, ни школске зграде удешене тачно по захтевима педагогике и хигијене, ни најтачније изражене Наставне Основе не могу постићи сврху, ако учитељ нема оног основа и оног образовања, што га чини способним за одговорну службу васпитача.

„Једно је потребно“, вели Песталоци, „а то су добри учитељи. Где тога нема, тамо је сав остали рад око школе пети точак у коли и прашина у очи, да се не види шта недостаје. Ко, дакле, искрено хоће да помоћу школе створи народу добро васпитање, тај мора пре свега имати људи, који ће бити вољни и у стању, да образују и воде омладину са увиђавањем и љубављу, мудрог животу и реду друштвеном. Но такви људи не могу пасти из облака. Као што ни један позив не може бити важнији, тако ниједан није ни тежи. Природа даје и најбољим умовима само основ, људи морају те ретке дарове, који су овде потребни, као у сваком другом позиву развити, оживити и образовати. Међутим скоро сваки човек положи више старања око тога, да му син честито изучи занат или вештину што ће му у животу требати, него што се власти и друштво старају о образовању оних људи, чији је позив неоспорно најважнији и најтежи. А до год буде тако, и земља и сиротиња у њој, не ће бити васпитно збринута тако како треба, и под тим приликама не може се ни помислити, да школе буду оно што треба да су, наиме да корисно употребе добре стране домаћег васпитања, да поправе његове слабе стране, да поцуне његове недостатке и да то васпитање надоместе тамо где га нема.“

Тако је Песталоци писао још пре сто го-

дина и упућивао на основе учитељског образовања и тражио темеља том тешком позиву и свежине и живота за њега. Али смо ми још и сад далеко од тога. А уз то још долази, да ми не идемо у будућност на боље у томе, јер знаци показују да се иде натраг.

Писац који ово пише говори о приликама у Аустрији. Како је то научно и за нас, то ћемо у главном изнети мисли његове о томе. Он вели: „Скоро у свакој покрајини, а понајвише у престоници оснивани су приватни заводи за учитеље и учитељице, који не могу да постигну циљ, да друштву даду учитеље, који познају живот и искрена срца раде на томе, да децу спреме са оним знањем и способностима, које ће им требати у сувременој борби за живот, него су то заводи које оснивају удружења и партије са једностраном тенденцијом, кроз које веје дух, да у тихој преданости судбини виде највећу човечју срећу, а сваки им лични, снажни покрет недостаје, чим није у оквиру тог њиховог духа. Ови заводи — већином вероисповедни — не траже у својих питомаца нарочита урођена основа за васпитачки рад, нити траже да сваки свој положај и круг рада у непрестаном развоју друштва правилно појми, и према томе самосталним осведочењем удеси свој рад, све то њима не треба, јер је њихов систем васпитања столећима утврђен, у свима својим појединостима израђен и темељно окушан. Он их није никад ни изневерио. С тога држе да и не морају строго бирати међу оним младим људима, који им се у школу пријаве, сваки им је добро дошао, ако се само у систем упути. Иако ти заводи стоје под надзором државних органа и државних прописа, ипак по њих нема ничег незгодног, ако и не испуне оно што се тражи, јер је још увек јака оскудица у учитељима, и према каквој јакој државној строгости, знатан део кандидата из тих завода напустио би свој позив и оскудица у учитељима појачала би се несарамерно више. Ако би држава хтела да оснива што више својих завода, морала би жртвовати много више новчаних средстава. Ти приватни заводи, помажу јој, дакле, да уштеди а она омет апробира за то њине потомце довољно неспремне.

С тога сваким даном иде на ниже ниво учитељског образовања. Некад су државне учитељске школе могле бирати из великог броја пријављених ђака од најбољих најбоље и покрај својих високих захтева, данас се мора рачунати да их

само буде што више, јер ће иначе отићи у те приватне заводе, и тако јавне учитељске школе у недостатку најбољег материјала, приморане су да узму мање подесан.

Истина да је узрок и бројно и по каквоћи слабијем одзиву ђака и то, што плате учитељске нису какве треба. Но и то би било много боље, да нема оног слабијег материјала учитељског, који је још и то допринео, да је у оним крајевима где се питомци тих завода највише намештају и углед учитељству пао, а с тиме још и праведна наплата учитељског рада одбачена на даља времена. Ово ствара корупцију у оним круговима учитељским, који су радили и раде пожртвовно за добро и напредак друштва и који су исправног карактера.

С тога се мора развитак учитељског образовања свом снагом скренути с тога правца, јер само добро однегован и свестрано спреман народ биће сретан и моћи ће се одржати у будућности.

Образовање, то јесте и остаје животно питање учитељства. Време захтева од учитеља основне школе, опште образовање у границама како се то постиже у средњим школама и уз то стручно образовање, које се може постићи на академско-дидактичном путу.

Према томе би било најподесније тражити: Предспрема у средњој школи и стручно образовање на универзитету да се формулира, јер данашње средње школе нису подесне за образовање учитеља. Све су оне једностране па и учитељске школе, и само сретним спајањем гимназије са њеним нарочитим хуманистичким принципом, реалке са њеним природњачким правцем и учитељске школе, одабирајући од свију оно што има праву вредност за образовање учитеља, дало би онај завод, који би могао дати учитељу основне школе потребно опће образовање. У садашњем облику неподесне су све средње школе, већ и због начина како се у њима стиче знање и спрема. Није главно напаметно знање, него мишљење, истраживање и вежба у душевном и телесном раду, затим увести будућег учитеља у појимање индивидуалног и социјалног живота, дати му правилно схватање за положај појединца у природи и у друштву и оспособити га, да и онда, кад не стоји више под руковођењем својих учитеља, да се с успехом даље образује и судедује у раду око својег и друштвеног добра и напретка. То би била задаћа учитељске школе, тако би дала опће образовање, којим би сваки

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

њен ђак, који је с успехом свршио био способан, да учи као редован слушалац на свеучилишту, а ови би му дало сва права као и апсолвенту средње школе. Тако би се дала прилика и ономе, који би касније увидео да није за учитеља, да се ода некој другој струци.

Тек тада би се могло почети с правом стручном спремом и уводити будућег учитеља у филозофију, психологију, педагогију и дидактику, а тако и у остало знање у погледу добро уређеног вођења школе. У исто доба почео би и практичан рад у школи, опћењем са искусним и спремним учитељима и са ученицима. За две године имао би сваки доста времена да стече практична и теоријска предзнања, а тако и права одушевљења за учитељски позив, што би све донело најбоља плода народу.

Продужење учитељског образовања на шест година, одгодило би ступање младих људи у учитељску школу, само на једну годину даље него што је данас, јер би се примали ђаци тек навршеном 15. годином. Учитељска школа примила би спремног апсолвента више основне или грађанске школе, снажније би га могла унапредити и 20. годином живота, дошао би учитељ у звање, а и у тим годинама је још увек доста млад.

Тако би зрелији учитељ био способнији и за рад. Тада би и овакав испит у учитељској школи (у Аустрији) какав је сад био излишан. Он је и сад већ нешто јединствено, чији циљ нико тачно не схваћа. Скоро ни један кандидат не зна како да се спреми за њега, и скоро сваки испитни повереник у недоумици је шта да пита. Један ставља научна питања, други из практичне педагогије или дидактике, на крају осноспособљава се за учитеља кандидат, који је већ две године радио практично у том звању. То су прилике које не могу дуго трајати, а може их изменити једино реформа учитељског образовања; ако учитељ нешто старији и боље образован ступи у школу, неће се ни кандидати ни испитни повереници сваке године двапут задржавати од свога посла и то недељама. Учитељ ће како ступи у школу бити спреман.

Оваки учитељи наћи ће задовољства у раду у основној школи. Други пак, који буду тежили за свеучилишним образовањем, ићи ће на универзитет који им једино може дати што им треба. Такав кандидат имаће већ педагошко-дидактичко образовање и лако ће за четири семестра по-

требно градиво тако обрадити, да га с успехом научи, јер ће се бавити искључиво са изабраним предметима.

Така реформа учитељског образовања, зближила би и учитеље. Педагошко-дидактичка спрема била би за све једна иста тако би и учитељ основне школе н. пр. темељним проучавањем децје психологије, могао постићи на свеучилишту степен доктора И учитељи виших школа постигли би, да би добили научно педагошко школовање, које им данас по гдекад недостаје.

Без оваке реформе, свака је измена крпеж. Испити су споредност, њихова је вредност проблематична, а ипак се око њих полаже велико старање. Сувише је много испита. Не били боље било, сав тај труд и новац, место на испите, утрошити на тако уређење учитељског образовања, које би сваком учитељском кандидату отворило врата ка вишем образовању.

Већ се данас може наћи у учитељском стању много талената и енергије, колико би више спремних и вредних људи тек тада тежило томе позиву? Они би тада задовољили своју тежњу за идеалним радом, а плод тога рада пожњео би народ.

„Monatshefte f. Pädag. u. Schulpolitik“.

Практичне обраде.

Лекција из мађарског језика за I. разред.

Написао

Душан Ружић, учитељ, Нови Сад.

(Наставак.)

10. лекција.

Циљ : Прављење куглица од иловаче!

Jóreggelt! — Isten hozott tanító úr!

Иведем нпр. Милену Стејин у ходник и рекнем јој не jöjj! Затворим врата и питам: Hol a Szejin Milena? — Nincs! N. N. jöjj be! — Н. Н. улази и тражим од ње да нас поздрави: Jóreggelt! — а ми одговарамо: Isten hozott! Показујући на Н. Н. говорим: van N. N.*)

Van papir?

— Nincs.

Раздам свима папира од новина: Van papir?

— Van, van, van.

Покажем мало иловаче и говорим agyag, agyag. Ez agyag.

*) Из речи van, nincs извешћу одговоре: itt vagyok, nincs itt који су потребни при свакодневном прозивању.

— Ez agyag N?

Igen, agyag.

Показујем познате ствари: Ez agyag?

— Nem, ostor.

Ez agyag?

— Nem, kréta.

Узнем комад тврде иловаче и дајем да је деца пипају, а ја говорим: kemény, kemény, az agyag kemény. Пипам таблу: a tábla kemény, na: a fa kemény.

Узнем затим комад мекане иловаче и по горњем начину изведем: ruha, ruha. Ez, az agyag ruha.

Milyen ez az agyag?

— Ez (az) az agyag ruha.

Milyen ez az agyag?

— Az az agyag kemény.

Van agyag?

— Nincs.

Раздам вештијима по комад иловаче питајући: Van agyag N. N.? — Nincs, а када дам — van.

Када раздам, правим куглицу: Ez golyó.

Mi ez?

— Az golyó.

Ez golyó?

— Nem, az ostor.

Ez tábla?

— Nem, az tábla.

Показујући на оне који имају иловаче Н. Н. Н. Н. и сам узнем опет комад, мимиком и речницом így наводим их да и они праве куглицу.

Кад направе: Van golyó N. N.?

— Van.

Van agyag N. N.?

— Nincs.

Van golyó?

— Nincs.

Раздам свима и говорим: golyót! Így! Így golyót! Csinálj golyót N. N.! Csináld N. N.! Кад направе:

Kemény a golyó?

— Nem kemény.

Hát milyen a golyó!

— A golyó ruha. (Ez a golyó ruha.)

Показујем комад иловаче: Ez golyó?

— Nem, agyag.

За време рада када је који направио узнем од њега и показујући је осталима говорим: készen van, készen van a golyó. Jó van, или Nem jó и исправљам: Így, így.

Кад сви направе, ваљам једну куглицу по столу: gurul, gurul. Гурнем и папир, перорез, креду... и питам:

Gurul a papir?

Gurul az ostor, agyag...?

— Nem gurul.

Гурнем куглицу: Mi gurul?

— A golyó gurul.

Показујући облик: gömbölyű.

Milyen a golyó?

— A golyó gömbölyű.

Gömbölyű a kréta?

— Nem gömbölyű. A kréta nem gömbölyű.

Golyót fel!

Milyen a golyó N. N.?

— A golyó gömbölyű.

Golyót le!

Покажем лопту: gömbölyű.

Ez golyó?

— Nem, labda.

Milyen a labda?

— A labda gömbölyű.

Ваљам лопту: Mi gurul N. N.?

— A labda gurul.

Mi gurul meg N. N.?

— A golyó gurul!

Правим куглицу и питам: Farag a tanító úr?

— A tanító úr nem farag.

Mit csinál a tanító úr?

— Golyót csinál.

Дам иловаче Н. Н. који је најлепше радио: Csinálj golyót!

Mit csinál N. N.?

— N. N. golyót csinál.

Mit csinálsz N. N.?

— Én golyót csinál (исправим га: csinálok).

На идућем часу увежбаћемо: mi csinálunk, ők csinálnak.

Дам Н. Н. и кажем: csináld! а кад кажем и име ствари: csinálj golyót, или csináld a golyót!

Jó —Nem jó. — Nem gömbölyű. Így! Jó van

Показујући на прљаве руке: Piszkos a tanító úr? затим Piszkos N. N. — Igen piszkos.

Перем руке: A tanító úr mosdik. Ez víz, víz. A tanító úr farag?

— Nem (a tanító úr) mosdik.

Jöjj N. N.!

Показујући на воду: Mi ez?

— Víz (ez víz).

Mosdj!

Mit csinál N. N.?

— Mosdik.

Jöjj N. N. mosdj!

Mit csinál N. N.?

— N. N. mosdik,

Ја међутим бришем руке, дајем и деци пешкир, али са овим појмовима: törölköző, törölközöm, törölközök узнају их на идућем часу.

Покажем сад руке: Pizkos a tanító úr?

— Nem pizkos.

Tiszta.

Pizkos N. N.

— Nem, tiszta.

Tiszta N. N.

— Nem, pizkos.

Mosdj!

Када су сви опрали руке поновим: Ez agyag. Az agyag kemény. Az agyag puha. Ez (az) golyó. A golyó gömbölyű. A golyó gurul. Itt (ott) van a golyó. Golyót fel (le!)

Pizkos a tanító úr.

Mosdik a tanító úr.

На одмору лонтање: Labda. Бацим је у вис: feldobom.

Dobd fel N. N. a labdát! А ја је укечим: elkaptam.

Dobd fel N. N.! ако је високо бадио: De magasan száll a labda. Наместим их да кечају. Један баца, а они говоре: feldobja a labdát. А ја оном на кога иде: kapd el N. N.! А kis Péro elkapta.

Из праксе.

Таблица множења.

Познато је са колико се тешкоћа савлађује таблица множења. Покушава се и овако и онако, и кад све жице попуцају удри у стару шаблону, бубај механички таблицу на памет. А од така посла нема стварне користи. Ту дете не улази у стварање количина својим разбором, него се ту ради језиком и случајно ухвати неки, тако рећи, стихован темпо и у њему неке количине које својим бројним наличностима, а не по количини, скоро као неки стих испадају, као што је н. пр. пет пута пет, двадесет и пет, шест пута шест тридесет и шест и т. д.

Сваки увиђа, да је овако учење један празан посао а нарочито за старије ступњеве, један извор неизмерног јада и очаја учитељевог, кад од непрестаног запињања у табlici множења, не може редовно да обрађује прописано градиво из

рачуна, него мора да се враћа често чак и на прве основе таблице множења и да их поново учвршћује.

Један од главних узрока овакој незгоди, биће да је што се у првим почетцима таблице множења лако прелази преко оног аксиома код наставе у рачуну, који је немачки методичар Тилих још пре 100 година изрекао: „Да ђак треба да рачуна мислећи, а рачунајући да учи мислити.“

Ово се може постићи само тако, ако ђак зна шта хоће кад рачуна, ако схваћа вредност количина и према томе их упоређује и изнаходи у колико постају веће него што су биле. Ово се најзгодније изводи упоређивањем.

Ако ђак учи таблицу множења механички: 2×1 , 2×2 , 2×3 , 2×4 и т. д. у најбољем случају слагаће сваку нову количину на дотадашњу стару, а како се тражи да преко реда рекне, застаће и натезаће, или ће ухватити неке сличности као што је н. пр. $3 \times 3 = 9$, $4 \times 4 = 16$, а како се запита 4×7 , или 4×9 , он није у стању да то реши па ма и подуже размишљао о томе. Но ако се те количине среде по сличности своје вредности, постићиће се о мање муке куд и камо повољнији резултат.

Узећемо неколико примера. Баку је лако знати колико је 2×2 , кад се овде количина која је множмак узме још једаред толико, биће 4×2 , а то је још једанпут толико као онај први резултат, ако се и тај удвојстручени множмак узме још једанпут толико, изаћи ће и резултат још једанпут толико као онај пре њега. Дакле 2×2 , 4×2 , 8×2 . (4, 8, 16). Исто тако долази се до резултата код 3×2 и 6×2 , код 5×2 и 10×2 остају још 7×2 и 9×2 , апстрахујући да је 1×2 , као први основ познато. Ово 7×2 и 9×2 , мора се на згодно место унети, како би лакше ушло у дечју меморију.

Према овде изведеноме поступио би се с количином 2 у три правца. Код сваког новог правца узимао би се у помоћ први резултат као помоћно средство за добијање новог резултата. Кад се то пређе, множи се количина редом са свима парним бројевима, затим с непарнима. Ово је ради учвршћивања добивених резултата и тек после овога може се (али је непотребно) дотична количина множити са свима бројевима редом у једној десетици

Кад се то све стави у низове што је овде наведено, онда то изгледа овако:

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

$2 \times 2 = 4$	$2 \times 2 = 4$	$2 \times 2 = 4$	$2 \times 2 = 4$
$4 \times 2 = 8$	$3 \times 2 = 6$	$4 \times 2 = 8$	$4 \times 2 = 8$
$8 \times 2 = 16$	$6 \times 2 = 12$	$5 \times 2 = 10$	$6 \times 2 = 12$
$9 \times 2 = 18$	$7 \times 2 = 14$	$10 \times 2 = 20$	$8 \times 2 = 16$
			$10 \times 2 = 20$

$1 \times 2 = 2$	$1 \times 2 = 2$
$3 \times 2 = 6$	$2 \times 2 = 4$
$5 \times 2 = 10$	$3 \times 2 = 6$
$7 \times 2 = 14$	$4 \times 2 = 8$
$9 \times 2 = 18$	$5 \times 2 = 10$
	$6 \times 2 = 12$
	$7 \times 2 = 14$
	$8 \times 2 = 16$
	$9 \times 2 = 18$
	$10 \times 2 = 20$

Овако се поступа са сваком количином од 1 до 10. Деци се покаже очигледно како количине постају веће. Обрати им се пажња како изгледа и колико је 2×2 , а затим се сравни то са 4×2 и т. д. а исто тако обрати им се пажња на резултат од $2 \times 2 = 4$ и сравни се тај резултат са оним новим резултатом 8 што се добије код 4×2 . Код $9 \times$ обрати им се пажња да је ту додата количина само у својој основној вредности, а зато је ту додата, што је то иза 8 најлакше додати, исто то важи и за $7 \times$.

При обратном рачунању поступа се у истом правцу. Множимци се узимају удвостручено, а множитељ је увек један исти. Н. пр.

$2 \times 2 = 4$	$2 \times 3 = 6$	$2 \times 5 = 10$	$2 \times 2 = 4$
$2 \times 4 = 8$	$2 \times 6 = 12$	$2 \times 10 = 10$	$2 \times 4 = 8$
$2 \times 8 = 16$	$2 \times 7 = 14$		$2 \times 6 = 12$
$2 \times 9 = 8$			$2 \times 8 = 16$
			$2 \times 10 = 20$

$2 \times 1 = 2$	$2 \times 1 = 2$
$2 \times 3 = 6$	$2 \times 2 = 4$
$2 \times 5 = 10$	$2 \times 3 = 6$
$2 \times 7 = 14$	$2 \times 4 = 8$
$2 \times 9 = 18$	$2 \times 5 = 10$
	$2 \times 6 = 12$
	$2 \times 7 = 14$
	$2 \times 8 = 16$
	$2 \times 9 = 18$
	$2 \times 10 = 20$

Но да би се овде и даља сличност и лакоћа по количинама одржала, узимају се множитељи увек у том правцу, удвостручени. Дакле после $2 \times$, узеше се све количине до $10, 4 \times$, па $8 \times$ и

онда $9 \times$. Затим $3 \times, 6 \times$ па $7 \times$, после тога $5 \times$ и $10 \times$.

Ово ће на први мах изгледати можда нејасно, али ко је рад да олакша себи посао код упознавања деце са таблицом множења, исто тако да и деци олакша сазнање тога, себи многи гораак час уштеди, а децу одмах у основу учврсти у таблицу множења, нека не пожали мало времена да то покуша и по свој прилици да после тога неће друкчије ни радити таблицу множења.

Ово се све може радити и без оне децје таблице на картону штампане, само што учитељ има тада знатно више да пише на табли. Да би се томе мало помогло, могу се оваке таблице добити и штампане у књижари Натопшевић у Н. Саду, а по старој цени од 4 фил. комад.

На несолидарске бесмислице.

У 133. и 134. бр. „Заставе“ један несолидарац игра се с речима. Он као одговара „Бранику“, а овамо опет удешава стару песму коју је започињао више пута један његов сабрат у новосадском среском учитељском збору. То друштво двојице постоји управо од оног времена од кад и срески зборови. Они се играју с речима. Не играју се од јуче, него већ десетак година. Новосадски срески збор увек је имао с њима посла, скоро у свакој седници. Но било је и таквих момената, кад су у збору својом насртљивошћу толико изазвали чланове, да су их морали сложено сузбити у крај. Данас су они у недостатку оваких каквих треба, постали потреба „Застави“ и њеној странци. И ти исти, који су онда врчали на оне учитеље, који су у тадашњој радикалној странци били агилни, данас врче на те исте учитеље што нису то што су негда били. У недостатку неких стварних приговора, они се просто играју с речима, не рачунајући има ли то све смисла што она пишу. Они виде да се у „Заставу“ све прима што се пише против оних учитеља, који имају своје уверење, те рачунају да ће с таким својим услугама задужити „Заставу“ и неколико људи који сада њоме дрмају, да их ови протуре напред кад их њихова лична спрема не може да унапреди. Ми смо у своје време лепо говорили да се пази шта се ради, али се онда мислило да учитељи хоће да створе у странци учитељски систем¹ и² да окупирају странку у учитељске цељи. Како се странка осетила мало јачом почела је сузбијати захтеве учи-

тељске, који су се развијали једино у оквиру школе и просвете, а никако на рачун неке превласти у странци. Данас кад су се учитељи повукли због некоректног поступка према њима, дошло се ипак до уверења да се без учитеља не може. И тако је дошло до контакта између оних учитеља, који за странку кад јој је најпотребније било нису ништа учинили и оних који су странку окренули на своју фамилијарну воденицу, тако друштву разуме се да су добро дошли и они који се држе онога „да странка може одступити кадгод од начела за љубав свога човека“. Такав конгломерат начелно „чврстих“ људи, хоће да проскрибира оне који неће да их слушају. Пошто се у току времена показало, да учитељи већ самом пасивношћу својом сметају интересима тих егзиста, то се ипак за већину појела и та мува да се учитељима поново подиђе, што је учињено на последњој бачкој епарх. скупштини. Но то све није доста, јер учитељство је и после тога ипак пасивно и све се већма шире размере те пасивности, не само у старијем учитељству, које је за сву своју пожртвованост доживело да му се вређа учитељски углед, него и међу млађим генерацијама учитељским, које имају јасан и тачан поглед у развој таквих односа, између тих закушника једностраног јавног мњења и учитељства, које није никад и неће ни сад, да трпи не само терор појединаца ни у којој странци, него чак ни деспотизам саме странке.

За то се данас нападају у првом реду „Шк. Гл.“ и његов издавач, што заступају учитељску ствар. За то се нападају неки старији учитељи, који су век свој провели на добром и корисном послу народног просвећивања и ширења по народу правих истина радикалног начела. За то се индиректно нападају и они млађи другови наши, који неће да се клањају партијским идолима, него са етичке стране схваћају рад једне странке у народу, и неће тај свој идеализам да издаду под кирију у корист личних интереса појединаца у партији.

И сасвим је тачно, исправно и право васпитача и просветног радника достојно тако становиште, а коме није право то, нека се продаје, нека каља другог. Тиме показује своју боју. И ми се тима не чудимо, јер најмљеника је увек било и биће, али ако у садашњој т. зв. радикалној странци нема баш никога од председника па до најнезнатнијег члана њеног, који још није постао оруђе неколико страначких експлоатато-

ра, онда је то заиста жалостан знак. Жалосно је да једна странка живи од тренутних мајсторија, од грдње свију оних, који указују на некоректност њених поступака, а најжалосније је што та странка хоће и на школском и просветном пољу да шири тај систем. Њен орган неће ништа постићи ако једног или другог учитеља празним грдњама наружи, напротив што више таквих бесмислица објављује у толико већма обара себе. Нарочито то постиже таким некоректним радом у учитељству, јер учитељство не спада у ону читалачку публику која све прима за готов новац. Кад „Застава“ данас пише, да су учитељи које она данас ружи, некад вукли „награде“ за свој родољубиви рад, држимо да по неком главнијем управнику странке мора бар један образ поцрвенити кад то прочита, сећајући се оног стања кад материјалне прилике „Заставине“ нимало нису подесне биле за експлоатисање. Такав начин „Заставина“ писања не говори против учитеља који су јој тада душу држали, не, такво писање је за сваког учитеља један снажан тemento, да пази с каквим светом ради. Кад смо ми већ своју најбољу снагу утрошили за то, да нас сада клеветају по „Застави“ свима могућим неистинама, служиће то бар за поуку млађима да се чувају од друштва које тако схваћа оружје начелне борбе. Ми, пак, који у данашњем „Заставином“ радикализму не видимо онај некадашњи идеализам који нас је све задобио за рад, а пре неку годину разочарао својом реакционарном метаморфозом, терором и личним егоизмом, држаћемо се још увек својих старих начела и ако је то према схваћању данашњег радикализма нешто назадно. Ми смо уверења да је бар часно! И с тог гледишта не само да нећемо учинити по вољи „Застави“ и њеним писцима да идемо из странке у странку, као што то међу њима влада, него ћемо остати томе доследни и на школском пољу, те сваког оног који хоће и педагогију и методику да подели на радикале и нерадикале, сузбићемо у границе реда и пристojности, па ма још толико викао као што вичу та два лавнашња викача, који мисле да и хербартијанизам и принципи експерименталне педагогије треба да служе радикализму и недостојно се сиграју речима, тврдећи глупе неистине и о нама и о становишту збора и одбора новосадског среза и о Хербарту, фономимици и осталом. У „Застави“ можете износити глупости какве хоћете, кад вам није срамота, и кад уред-

ништво, кад већ само није упућено у те ствари, не замоли којег паметнијег члана свога међу учитељима, да та ваша трабуњања коригује, пре него што их изнесе на јавност, али тамо где се по дужности расправља о тим питањима и где се тиче угледа свију нас учитеља, не ћемо вам никад допустити да млатите празну сламу и још да зато у вас гледамо као у неке нове Песталоције, него ћемо вас терати у ред. Ви то већ знате добро, за то се и једите да не можете да дођете до речи на збору. Покушавали сте ви и тамо да се сиграете с речима, али сте видели да не иде, а мрзи вас учити, јер се ругате књигама, па сте ућутали. И нисте ви од скора ућутали као што тврдите, него сте ви са своје нетрпљивости и трабуњања постепено сузбијани одмах после првих зборских седница, кад сте још насртали на данашњег референта К. Миловановића, којем се сад увлачите и кад су га од ваших насртаја бранили баш ови, које ви сад у немоћном гњеву нападате, а насртали би ви још и на њега као и на нас да нисте играли ону жалосну улогу пре три године, за коју сте сад награђени и коју ће вам исто тако друштво којем служите и одрећи, ако будете практиковали то што сте у зборским седницама покушавали. И онда вам остаје да и то друштво ружите као што ружите и нас. И ви још уображавате, да сте с таким својим „врлинама“ изазвали „симпатије“ код она 3—4 млађа колеге, који с вама гласаше при избору заступника за епарх. скупштину! Та ви сте увек имали неки засебан правац осим других колега. И у оно доба које спомињете да сте заједнички радили, били сте екстремни, а колико сте радили то се зна и забележено је и о томе се не можете хвалисати. „Школ. Одјек“ сада хвалите, а у оно време роптали сте на њега као и сад на „Шк. Гласник“, а због тих истих ствари због којих и сад нападате и роптате на издавача „Шк. Гл.“ Онда сте то радили против свију оних који су били у уређивачком одбору „Шк. Одјека“, једно зато што су то били новосадски учитељи, а нисте ви, а друго за то што ви нисте у стању то били радити, него су то други радили, па у својој немоћној ердитости нисте знали ништа друго, него сте у збору и иначе ружили те људе и „Шк. Одјек“, а колико сте доследни сами себи и колико су вам тврдње истините види се и по томе, што на једном месту тврдите да се служимо неким новотаријама немачких педагога, а на другом месту тврдите, да новотарије не три-

мо. У осталом ко би још изређао сваку бесмислицу и неистину која из вас бије и ништа друго не одаје него пакост. А верујте за вашу љубав нећемо изменути свој начин рада, него ћемо и од сад, као и до сад самостално пресуђивати о свима приликама које се тичу школе и нас учитеља, па ма то вама још већма неправдо било. Ви сте на овакав наш рад преко гледали, кад су га садашњи ваши протектори хвалили и истицали за пример, данас, кад је у њих потиснуто начело у крај испред интереса, те кад су према практичним свакидашњим погледима дошли на становиште, да је главно многобројност а споредно каквоћа у странци, те кад су према тим примитивним појмовима и вас могли присвојити као своје умиљате јагањце, данас је њима и вама овако држање учитеља неки грех, боже опрости! Не знамо зашто? Кад није био то онда грех, кад смо ми и они пре нас учитељи истицали неправилност рада и једностраност оних странака, које су пре ове садашње то чиниле што она сад чини, што ће то сада бити грех? Ваљда овде нису саме паче у странци? А ако кога немило дира, што се објективно пресуђује о раду који треба да да почета школи и учитељству, он нека се сети како се о томе раније писало и говорило, сваку злу вољу нек остави за часак у страну, па ће видети да је све то исто што је некад било т. ј. као што је некад неправилно рађено и ми тај сав неправилан рад критиковали, тако се исто и данас неправилно ради и ми те неправилности критикујемо и то још много умереније, него што се то некад радило и у „Застави“ и у „Школ. Одјеку“.

Ми ћемо то и даље радити, а ви ако вам је противно можете нас грдити колико волете, кад већ немате стварних разлога да наше становиште обарате, само молимо не заборавите да ми ниемо о вама ни сад почели, а не мислимо ни у будуће бавити се с вама, те не тврдите да вас неко дира. Ми вас у „Шк. Гл.“ не дирамо, нисмо дирали и немислимо дирати, до год не зашпнете безразложно за „Шк. Гласник“ и држање оних учитеља, који неће да буду туђе оруђе. И до сад колико сте споменути у „Шк. Гл.“ учињено је с тога, што подмукло изазивате, нападате и започињете неку бесплодну препирку и сејете интриге међу учитељством, да онима који вас на то употребљавају што боље послужите. Али доћи ће време када ћете се за то кајати!

Старији и млађи солидарци.

Преглед књига.

К. Eckhardt, *Visuelle Erinnerungsbilder beim Rechnen*. (Визујелне слике сећања при рачунању). Аутор је установио типове представљања у 52 ђака и то помоћу самопосматрања; он је те податке о самопосматрању и експериментално потврдио са различитим методама. Додуше, штета је велика што аутор није тачно описао сличне методе, — репродукцију визујелних садржаја са и без сузбијања говорних инервација, дисконцентрисања за време схваћања са визујелним, акустичким и моторичким утисцима, дисконцентрисање између опажаја и репродукције помоћу визујелних, акустичких и моторичких утисака, обратан срицање и т. д.

Од 52 ђака нису се показала да су визујелна 25% помешаном типу припадало их је 36,5% визујелних (оптичких, видних) типова беше 38,5%

С тим ђацима сада се чинила серија покуса:

1. „Деци је казиван један број, и она су морала рећи (односно назначити), да ли су они имали видну представу, и какве је врсте она била“.

Оних 13 ђака, што нису били визујелног типа наравно да нису имали никакву визујелну представу.

Од помешаних типова њих 94,6% имали су представе једне цифре, 5,4% представу једног реда цифре, у коме се јавила казана цифра.

Од визујелних типова њих 30% имали су представу једне цифре, 70% представу једног реда цифара, у коме се јавила дотична казана цифра.

26% од оних ђака, који су припадали помешаном и визујелном типу осим представе о броју имали су и једну „фантастичку“ представу, т. ј. они су цифре видели н. пр. на клупи, или су стајали на ђацима, или су их носили принчеви и т. д.

Нарочитим експериментима (који се такођер не описују тачно) успостављено је ђачко памћење за бројеве. Компарација невизујелних са визујелним и визујелно и фантастичким типусима представљања показује, да је бројно памћење нефантастичко визујелног типа најбоље, и да је оно у невизујелних најлошије. Слични резултат добио се и за вештину рачунања и за иначе опћу даровитост или способност.

2. Које ће се визујелне слике сећања при решавању задатка $24 + 15$ репродуковати?“

Случајеви беху овако распоређени:

I. никаква визујелна слика	II. никаква визујелна слика у операцији
	а.) само поједине цифре
(24, 15, 39)
	б.) само резултат
$24 + 15 = 39$

III. визујелна слика у операцији

- а.) рачунање
 $24 + 10 = 34$
 $34 + 5 = 39$

б.) напредовање у реду цифара

3. „Представите себи ред 3. 6. 9. до 30! Какве су видне представе?“

У представљеном реду цифара они, који виде редове („Reihenseher“) истичу многострукост од 3; а они, које виде цифре („Ziffernseher“) виде или цифре, које нису једно за другим поређане или пак виде писану слику писмено изведене операције.

Са прогресом експериментисања број „Reihenseher“-а биваше све то већи; а паралелне фантастичке представе све то више нестајаху.

Пошто према гледишту већине ђака у рачунању имају визујелне слике сећања, и пошто се представа реда цифара куд и камо показује као најирактивнија, то аутор предлаже, да се настава у рачунству не предузима са групама тачака, већ са таквим груписањем, која ће употребити и у реду цифара. Аутор вели да је он то сам чинио и да је постигао добре резултате.

Овај је рад публикован у Мојмановом чувеном часопису под именом: *Zeitschrift für Experimentelle Pädagogik, psychologische und pathologische Kinderforschung mit Berücksichtigung der Sozialpädagogik und Schulhygiene* (Band V, Heft 1, стр. 1—22, 1907).

Др. Паја Р. Радосављевић.

László Nagy: *A gyermek érdeklődésének lélektana* (Психологија дететовог интересовања), Budapest, 1908. Стр. 172. —

Писац, директор учитељске школе у Пешти, опширно говори овде о развићу, мотиву, индивидуалној каквоћи дететовог интересовања и о његовом педагошком значају. Међу осталим покушава да објасни улогу различитих чулних и интелектуалних радња као и улогу осећајног (чувственог, емоционалног) живота по развиће и постанак дечијег интересовања. Један део тог

рада, о степенима интересовања писац је публиковао у Мојмановом: Zeitschrift für Experimentelle Pädagogik (5 свеска).

Глава о мотиву, о унутрашњим и спољашњим факторима интересовања износи многе интересантне и важне ствари. Своју теорију настоји писац да поткрепи што стварнијим посматрањима. Некоје ствари, које истиче г. Нађ већ је потврдила експериментална педагогија. У савезу са излагањем о индивидуалним интересовањима наш аутор износи некоје главне типове детињих интересовања. Но, оно што би се могло приговорити г. Нађу јесте то, да се он не служи обичном и конзеквентно научном терминологијом. Но, за то је дидактички и педагошки део овог његовог дела у многоструком погледу новина.

О поменутом Нађовом раду, што је изашао у Мојмановом часопису за експерименталну педагогију ја ћу проговорити другом приликом. Овде могу само још и то напоменути, да Др. Нађ поред Др. Павла Рашбургера (директора психолошко-педагошког лабораторија у Пешти) представља одличног аутора на пољу експерименталне педагогије. Ко хоће да се поближе упозна с тим делом, нека га набави. Ја сам га приказао на темељу опћег утиска, ког сам добио прелиставајући га у руци са мојим мађарско-немачким речником, хотећи да удовољим жељи оног, који ми је то дело на поклон послао.

Др. Паја Радосављевић.

БЕЛЕШКЕ.

Поштовање гробова. Изасланици Српског Учитељског Конвикта у Новом Саду посетили су пред Видовдан о. г. и друга два гроба својих добротвора: пок. Николе Кнежевића, негдашњег учитеља у Шурјану (у Банату), који је оставио конвикту још 1893. г. 12.000 К чиме је положен темељ новој згради конвикта, и пок. Ђорђу Радаку, адвокату вел. кикиндском, који је међу другим добротворствима, оставио и конвикту 40.000 К, да се из тог чистог прихода испомаже конвикт. Ова оставина није још ступила у живот, јер је родбина покренула процес против једног дела те велике оставине од 240—250 хиљада круна и чим се то оконча, што ће по свој прилици бити још у току ове или идуће године, почеће и конвикт примати свој део из те оставине. Из благодарности на те добре душе, решила је лањска редовна скупштина, да се сваких пет година отиде депутативно овим и дру-

гим добротворима својим на гроб, да се очита молитва, окити споменик и по обичају наше св. православне цркве, прелију гробови вином, у знак уредне благодарности за учињена добра. То је први пут учињено сад пок. Ђорђу Радаку, трећи пут пок. Николи Кнежевићу и о Ускресу други пут пок. Катарини Димитријевићевој у Руми, која је оставила овом заводу две куће и 4 јутра ораће земље, што су донеле заводу после продаје 12.000 К чисте добити.

Тако се одужује срп. народно учитељство сени својих добротвора и побуђује љубав и наклоност и других пријатеља, којима је Бог дао и који су добру ради овом сталезу, што се посветио просветном напретку свога милог народа.

Изасланици су били за овај мах: председник А. Варађанин, благајник и перовођа, Ђ. Милић и члан одбора Вељко Петровић. Дочек им је био свуда леп и усрдан.

Српски Учитељски Конвикт у Новом Саду попуњаваће упражњена места питомаца и питомица за идућу школску 1908—1910. годину у идућој редовној скупштини. Стога се умољавају родитељи, који желе своју децу дати овом заводу, да их пријаве управи конвикта најдаље до 12. јула о. г. по нов. к.

Чланови оснивачи (учитељи и учитељице) плаћајумесечно по 28 К с прањем рубља а 26 К без прања. Чланови помагачи (неучитељи) плаћају 10 К више месечно за свако дете, а имаће у тој цени сво издржавање.

Ближа извешћа дају друштвена правила, која се на захтевање родитеља бесплатно шаљу.

Српско учитељско Удружење у Србији одржаће своју 26. скупштину 6. августа о. г. На скупштини ће се осим редовних текућих послова, расправљати ове теме: а) О данашњем наставном програму: какав је данашњи наставни програм и какав би требао да буде? (начелно). б) О надзору у осн. школама. в) Рад учитељев на народном просвећивању.

Српска учитељична школа у Карловцу. — Вис. срп. православ. нар. цркв. Сабор у Карловцима закључио је 1907. г., да се ова школа постепено затвори, а срп. реал. гимназија отвори у Кореници, те се први дио тога закључка већ почео и провађати тако, да је 1907/8. школ. год. затворен први разред, а 1908/9. школ. год. други разред у овој школи. Но пошто се други дио тога закључка — отварање срп. реал. гимназије у Кореници — за то вријеме није могао извести, те се према досадањем стању стоји пред тим,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да се ова учитељичка школа затвори, а отварање срп. реал. гимназије у Кореници још се не мисли остварити, то је високославно Школски Савјет као школска власт закључио у својој сједници од 29. маја (11. јуна) 1909. број Ш. С. 510/478 ex 1909., да се са 1. септембром 1909. год. т. ј. почетком 1909/10. школ. године поново отвори I. разред, а ако се пријави довољан број ученица и II. разред у овој школи.

Управа.

Учитељски састанак. У понедељак 15. (28.) јуна одржан је редовни месечни састанак сомборског учитељства свију вероисповести са државним школ. надзорником г. Јованом Фараго, који је као и прошли састанак спојен био са вечером и са играњем.

НОВЕ КЊИГЕ.

Годишњица Николе Чупића, књига 28. Издаје Чупићева задужбина. Београд. Цена 2 динара. Садржај: Стеван Д. Поповић, као педагог, од Јов. Миодраговића. — Религија у историји од † Боже Кнежевића. — Велики људи, од Добр. Ружића. — Из Скандинавије, путничке белешке Свет. Николајевића. — О српском јамбу, од др. Влад. Ђоровића. — Манастир св. Тројице у призренском округу, од В. Грипића. — Жупа Конави у историји града Дубровника, од П. Р. Косовића. — Вук Караџић и законодавство о порезу у Србији 1861—63. од Дан. А. Живаљевића. — Миоли, од † Боже Кнежевића. — Некролог М. Ђ. Милићевићу, од Ј. Миодраговића. — Некролови Стојану Бошковићу и Јовану Мишковићу, од Момчила Иванића. —

Апологија Српског народа у Хрватској и Славонији и његових главних обележја. Поводом „Оптужнице“ кр. држав. одветника у Загребу од 12. I 1909. г. Написао Радослав М. Грујић. Н. Сада, штампарија учитељског д. д. „Натошевић“. Цена 2 К 50 п.

Џајкашко питање, написао др. Ђорђе Тапавица, сенатор с. кр. в. Н. Сада. Цена 1 К.

Vitkovics Mihály életrajza, írta Rádlits Dusan, fögimn. tanár. Ujvidék, „Natosevics“ tanító i. t. könyvnyom.

Извештаји епарх. управних власти епархије бачке у Н. Саду, од 1903.—1905. и од 1906.—1908.

Извештај о српској вишој девојачкој школи у Н. Саду, за 1908—9. шк. годину. Саставио Мита Ђорђевић, управитељ.

Извештај о српској вишој девојачкој школи у Сомбору за 1908—9. шк. год. Приредио Јован Благојевић, управитељ.

Извештај о српској вишој девојачкој школи у Панчеву, за 1908—9. шк. год. Спремио Милан Мандровић, управитељ.

Извештај о српској учитељској и учитељичкој школи у Зомбору, за школ. год. 1908—9. Издаје управа учитељских школа.

Разредница ученика и ученица суботичке варошке срп. осн. школе и срп. вер. школе на Келебији, за школ. год. 1908—9. Саставио Богдан Свиричевић, управитељ.

Рачуница за II разр. ерских основних школа у Босни и Херцеговини, приредио Милош Попара, учитељ.

Magyar olvasókönyv, az elemi népiskolák III. oszt. számára, szerk.: Benedek Elek, Kőrösi Henrik, Tomcsányi János, Mühlbek Károly, rajzaival, Bpest. Lampel R. kk. R. t. Könyvkiadóvállalata, ára 80 fl. A miniszteri engedélyezés száma 123064 — 1908.

Magyar olvasókönyv, az elemi népiskolák IV. oszt. számára, szerk.: Benedek Elek, Kőrösi Henrik, Tomcsányi János, Mühlbek Károly, rajzaival, Budapest. Lampel R. Kk. R. t. Könyvkiadóvállalata. Ára 96 fl.

Мала библиотека. Св. 163. Данак у крви. Драмски фрагмент у једном чину од Бр. Нушића. — Св. 164./165. Моји познаници од Свет. Ђоровића. — Св. 166—168. Двадесет припедака. С мађарског Славко М. Косић. —

„Мала Библиотека“ излази у свескама, са четири до шест штампаних табака. (Годишње 24 свеске [броја]). Радови, који не могу изаћи у једној, излазе у две или више свезака. Претплатници „Мале Библиотеке“ добијају уз сваку свеску по једну илустровану дописну карту, а на свршетку године и „Календар Мале Библиотеке“. Претплатна је цена на годину: за претплатнике у Херцеговини, Босни и Аустро-Угарској 6 круна; Црној Гори 8 круна, а за претплатнике у краљевини Србији и осталим земљама 8 динара (франака). Претплатници који претплату пошаљу у току године, добијају одмах све изашле свеске.

Све свеске „Мале Библиотеке“, изашле до 1909-е године (у свему 162 свеске — броја) у меканом повезу и „Пријеглед Мале Библиотеке“, комплети за 1902., 1903., 1904. и 1905-у год у тврдом дивотном повезу распродају се уз готов новац за Круна 30 (Динара 35). У тврдом дивотном повезу (повезано у 32 књиге) са „Пријегледом“ Круна 50 (Динара 60). Новац треба унапред послати и додати за поштарину: из Херцеговине и Босне К 1.—; Аустрије и Угарске К 1.60; Црне Горе К 6.—; Србије и осталих земаља у Европи К 6.— или динара (франака) 6.50.

Поједине свеске „Мале Библиотеке“ (изузевши свеску 1.) продају се као и до сада уз оригиналну цену, и то: св. 2—18-а 24 хел. (30 п. д.); св. 19-а и даље 30 хел. (40 п. д.); св. 1-а 50 хел. (60 п. д.). Код поруцбине појединих свезака прима се новац у поштанским маркама, а код поруцбине од најмање 50 свезака (бројева) (изузевши свеску 1.) уступа се 50% рата. Поштарину плаћа поручилац.

Све што се тиче „Мале Библиотеке“, треба слати на адресу: „Мала Библиотека“, Mostar (Herzégovine).

Препоручујемо браћи учитељима да претплатом помогну издавање Мале Библиотеке. Она ће бити, својом садржином, леп украс сваке књижице, с тога би је требало набављати и за школске књижице. Штета је да овако добро подужеће књижевно пропадне са немара претплатничког. Претплаћивањем школских књижица, не пада терет на појединца, а таким начином могла би се зајемчити прођа многој доброј књизи и опетанак добрим и коришћивим листовима. Овоме раду треба мало више воље и заузимљивости баш од нас самих учитеља, јер видимо где се учитељи заузму за набавку књиге или листа за школ. књижицу, да се то одмах и оствари.

Пчелица, поучно-забавни листић за старо и младо, уређује Ваца Витојевић, равн. учитељ у Беловару. Излази сваког 15. у месецу. Цена 2 К годишње.

Кава — та племенита биљка — добила је супротицу. — Ну ова је не ће, нити хоће да потисне из дневног потрошка. Шта више она само олакшава одучење ужитка зрнате каве онима, који је из буди којег разлога не могу или не смеју да пију. Та се специјалитета зове: Франкова „Перл-раж“ или укратко „Перлро“.

Ова ће специјалитета ражи својим извреним кусом сигурно сваког љубитеља каве задовољити. Укус изварка — приређеног од ове специјалитете — тако је сличан кусу праве каве, да се готово не може веровати, да изварак, приређен од ових красних, на нашим пољанама узраслих и особитим начином пржених зрна ражи не садржава и праве каве.

Пријатна и угодна горчина „Перл-ражи“ донаша са собом, да се иста чим чешће, тим радије пије. Предност овог производа лежи баш у томе, што нема оног слатког, одвратног куса, као н. пр. јечмена сладна кава, која баш због тога — кад се дуже времена пије досади.

Придода ли се том изварку јоште мало и познатог — особито обљубљеног производа „Франковог“ додатка за каву, биће и још бољег и течнијег куса, те лепше боје.

НОВО! НОВО!

≡ РЕЉЕФ ≡

ЗМАЈ ЈОВ. ЈОВАНОВИЋА

Лик из последњег доба Змајева живота.

Ванредно леп украс за собу на зид, за школе, читаонице, гостионице и др. сличне просторије.

ЛИК ЈЕ ПОДЕШЕН САСВИМ ТАЧНО.

Величина 50 × 35 цм.

 Цена 5 К.

РАЗАШИЉЕ КЊИЖАРА
учитељског деон. друштва
„Натошевић“.

„НАТОШЕВИЋ“

УЧИТЕЉСКО ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО
у Новом Саду

са основном главницом од 50.000 Круна,

препоручује браћи учитељима свој новчани завод, који прима улоге на штедњу са 4% и 4¹/₂%, издаје зајмове под повољним условима, тачно и савесно обавља сваки новчани посао, ради сваки дан, осим недеље, од 5 сати после подне, а четвртком ради од 2 сата после подне.

Препоручује своје **велико стовариште књига** забавних, поучних, педагошких, за народ, дејких, икона, школских уџбеника, учила, разног врло доброг писаћег прибора, ванредно доброг мастила, црног и у разним бојама, оловака, гуме, јевтених а добрих задаћница, цртаће артије, цртанака, креде, тушева, упијача, подметача, врло финог сајдпапира у много разних боја, карата посетница, заручних, венчаних и посмртница, куверата ванредно добрих и јевтених. Концепт-папира јевтинијег него игде.

 Ова учитељска радња је веома велика. већа него икоја друга. Набавља робу из првих и најбољих извора.

Учитељска штампарија „Натошевић“ већа је од свију других штампарија. Има велику количину разних слова, украса и шара, тако да је у стању обавити сваки посао од најмањег до највећег врло укусно јер има велики избор материјала, брзо и тачно, јер има врло добре раденике, **јевтино** јер потребан материјал повлачи из творница под повољним условима.

Учитељи свију напредних народа имају оваке установе и настоје где год им се укаже прилика, да помогну ове своје установе. Тако треба и наше учитељство да ради и подиже и снажи своје установе.

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2:50 динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и претплата шаљу се на: **Уредништво „Школског Гласника“ Нови Сад (Ujvidék).**

Издаје: **Бока Михајловић**, учитељ.

Одговорни уредник: **Гавра Поповић**, умир. учитељ.

Штампарија Учитељског деоничареког друштва „Натошевић“ у Новом Саду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА